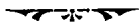

չազդերներու հետ մինչ Մատրասէ Ս. Ղազար կու գային։ Անոնց մէջ կար ամբողջական հին թարգմանութիւն մը իրանոսի։ Ինչպէս կը տեսնուի, յարգելի յօդուածագիրը հետաքրքրական ու կարևոր նիւթ մը կը մատակարարէ բանասիրութեան, պիտի ունենանք հետախոյզներ իր ցուցած ճամբուն։

Հ. Ք. ՉԻՔԵՆԵՆ

ԴԱՍԱԳԻՐՔ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Նախապատմական մարդը եւ հայկական Առաւելներ. — III Բաժանմունքի դասընթացք

Այս նոր դասագիրքը, զոր կազմած են պ. Գ. Վարդանեան և պ. Ռ. Խան — Ազատ, «յատկապէս պատրաստուած է 1906 թ. հայոց ծխական դպրոցների համար մշակւած ծրագրի համաձայն»։

Նստարաններու վրայ միշտ «Մայրենի լեզու»-ն կարգացողներուս՝ արդէն բաւական նորութիւն է այս տեսակ դասագրքեր տեսնելը։ Աշակերտները քիչ մ'աւելի շրջահայեաց պիտի դառնան. հասկնալով թէ իրենց հայրենիքէն զատ ուրիշ երկիրներ ալ կան, իրենց դիտած հորիզոններէն անդին՝ դեռ աշխարհներ կան, քաղաքներ կան, թէ վերջապէս երկրիս մարդիկը միշտ այսպէս բարեկիրթ ու քաղաքակրթուած չեն եղած, իրենց լուսաւոր դասատուներն ու հանգիստ գրասենիքները երկրիս ստեղծումէն սկսեալ չէ՛ որ շինուած են։

Այնպիսի դասագիրք մը, որ սոյն նիւթերով կը զբաղի, բնական է թէ առաջին «փորձ» է և ուսանայ ուսուցիչներու և նոյնպէս գիրքը կազմողներու կողմէն։ Ու փորձը, հարկաւ, անկատարութիւններ կ'ենթադրէ իր մէջ։

«Նախապատմական մարդը» — նիւթ մը՝ որուն վրայ ենթադրութիւն ընելու ամենալայն ասպարէզ ու՝ գրեթէ նոյնչափ՝ թոյլտուութիւն կայ։ Իսկ թոյլտուութիւն ունի նաև ան՝ որ այդ ենթադրութիւնները պարունակող գրքին վրայ դիտողութիւններ պիտի ուզէ ընել։

Ճիշդ է որ, մանաւանդ այս դարուս, եղած պեղումներն ու մարդաբանական գննութիւնները շատ բան պարզեցին քաղաքակիրթ ժողովրդեան աչքին և Բայց այդ դեռ ամբողջական չէ, և այսօր պէտք է գոնէ մօտաւոր ենթադրութիւններով լեցնել թերի մասերը։ Դասագրքին յարգելի հեղինակները, սակայն, իրենց անձին թոյլ կու տան այնպիսի ենթադրութիւններ՝ որոնք քիչ թէ շատ ընդունելի չեն ողջմտութեան ու նոյն իսկ դարուս մեծամեծ մարդաբաններուն։

Ըսել թէ, օրինակի համար, նախամարդիկ դեռ իրենց զգեստեղինաց կամ հանդերձի մասին չմտածած՝ զարդիւր վրայ խորհեցան, կը նշանակէ ըսել թէ՛ հաց ուտելէն առաջ՝ շաքարահացերը փնտնեցին։ Պատասպարուելու պէտքը, որ միայն զգեստով կը յագենայ, պիտի յաղթէր անշուշտ աւելորդի տենչին՝ որ զարդն էր։ — Նոյն վտանգին կը հանդիպի նաև «Մայրական Յեղ» գլուխը (էջ 49), ուր կ'ըսուի թէ «մարդկանց ցեղը կամ ազգանունը, այժմեան ձևով տղամարդի անունով է՝ որ յիշուում, այլ միայն մօր անունով»։ Փափագ կը զգամ այս զաղափարին վաւերագիրը տեսնելու։ Իբր անհերքելի փաստ անկարելի կ'ըլլայ ընդունիլ թէ «հին ժամանակներում միմիայն մայրն էր ճանաչուում իր զաւակներին և սրանք էլ իրենց մօրը»։ Նախապատմական շրջանին՝ մարդիկ շատ բան ունէին անասուններու կերպին նմանող. բայց բան մը զմեզ չի ստիպեր վերոյիշեալ խօսքերը ըսելու։

Դեռ կարելի էր շատ բան ըսել կրօնքի սկզբնաւորութեան, լեզուի մասին, եւ թէ չվախէի որ զբախօսական իմաստասիրական յօդուածի մը փոխուի։ — Պէտք եմ միայն նկատել, որ նախապատմական

մարդու շրջանակին մէջ գետեզել նսեւ
Հայկը, նոյն իսկ Արտաւազդը՝ գրքին վեր-
նագրին հաւատարիմ մնալ չէ։ Լաւագոյն
էր որ հայերու ծագումը են. ուրոյն մաս
մը կազմէր։

Այս աշխատանքի. թէ ինչ ընդունելու
թիւն պիտի գտնէ այս դասագիրքը՝ աշա-
կերտները քիչ ատենէն զայն կ'ապա-
ցուցանեն։

Հ. Ղ. ԲԱԿԵԱՆ

Կ Ե Ն Ս Ա Դ Ի Ր Ա Կ Ա Ն Ք

Տ Ա Ր Ի Ո Յ Ս Ն Շ Ա Ն Ա Ի Ո Ր Հ Ա Ն Գ Ո Ւ Ց Ե Ա Լ Ք

ԲՐՕՖ. ՅԵՆՐԻԿ ՅԻՊԵՄԱՆ

Մեծ մարդոց անունները չեն հիշնար։
Եթէ մահը կանգ առնել կու տայ անոնց՝
գործելու ասպարէզին մէջ, սակայն հըռ-
չակն է որ այնուհետեւ կը տեւէ։ Ներկայ
գերմանացի մեծ բանասէրն ու հայագէտը
այդ դասակարգէն է։ Իր ուսումնասիրու-
թիւնները Հայ լեզուին, և իր դրութիւնը՝
այսօրուան և վարդան մասնագէտներու
առաջնորդ և օգտակար պիտի ըլլայ։ Մի

սու մի իր երկասիրութիւնը թուելէ ա-
ռաջ՝ իր կենսագրականէն մի քանի էա-
կան մասերը դնենք։

Ծնած է Բրուսիոյ Էրֆուրդ քաղաքը
1848 Յուլիս 1ին, և իր առաջին ուս-
մունքները կը կատարէ իր ծննդավայրի
Միջնակարգ վարժարանին մէջ, իսկ
1867ին՝ կու տայ աւելի բարձր քրե-
նութիւն մը։ Յետոյ մտնելով Կիմնպիոն՝
1868 սեպտ. 1 20ին կ'աւարտէ ուսմունք-
ները։ Իր համեմատական լեզուագիտու-
թեան և արեւելեան լեզուներու գիտութիւնը
ստացած է Եէնայի, Տիւպինգենի, Լայպ-
ցիկի և Միւնիխի մէջ։ Վերջնոյն Համա-
լսարանին մէջ 1872ին առաջին անգամ
տոգրորութեան աստիճանին բարձրացաւ՝
մրցումի մը մասնակցելով՝ որոյ նիւթն էր
« Չրադաշտական երգ մը » (Ein Zoo-
raatrisches Lied) վերնագրով գրութիւն
մը։ 1875ին Լայպցիկի Համալսարանին
ուսուցիչ կը կարգուի՝ ներկայացնելով Յի-
շատակտիւր մը՝ Սեբէսի եկեղեցական
պատմութեան վերջին հատուածէն քաղե-
լով, որ կը պարունակէ Հայ եկեղեցւոյն
վիճակը, սոյն աշխատութեան վերջին մա-
սը հայերէնէ գերմաներէն կը թարգմանէ՝
իր կողմանէ առանձին ծանոթութիւններ
աւելցնելով։ Հոն՝ իբր առաջին դաս՝